

Collecziunar a moda precisa ed efficacia

In manual practic per la lavur en ils museums

■ **Ils museums grischuns collecteschan tuts a moda pli u main intensiva. La gronda part dad els è vegnida fundada per impedir la vendita e la perdita d'objects cun valor culturala e mobiglias da temps passads. Ins è davenà conscient ch'els objects, che tutgan sin fundament da la modernisaziun e dal svilup da novas tecnicar tar «il fier veder», pon surpigliar ina nova funcziun sco material d'illustraziun istoric che stgaffescha identitad.** Ils museums grischuns adempleschan era oz las incumbensas classicas d'in museum: collecziunar, documentar, salvar, exponer ed intermediar. Las collecziuns creschan mintg'onn. Per ils responsabels dals museums n'èsi betg adina simpel da collecziunar e savens vegnan ils museums als cunfins da lur pussaivladads, sch'els duain servir sco magazin per objects cun valor istoric.

Tar ils problems frequents che sa tschentan en rom la lavur dals museums tutgan ils suandants: Ils responsabels vegnan confruntads cun in grond quantum d'objects. Els ston collecziunar quels sin fundament da las incumbensas fixadas en ils statuts resp. na ristgan betg da refusar ina donaziun che vegn uschiglio dismissa. Bler objects èn gia avant maun ed igl è grev da far ina tschernza, quai tant

pli ch'il museum dispona d'in pitschen spazi d'exponer u da magasinar ils objects a moda professionala. I manca il temp ed il personal necessari per documentar ils objects (derivanza, utilisaziun, istorgias da persunas e lavuratori, fotografias e documents) e per far l'inventari; er ils meds per conservar e restaurar ils objects n'èn betg avant maun. Adina pli savens tutgan era objects dal temp modern (20avel/21avel tschientaner) tar «il fier veder» ed èn interessants per il museum. Tge duain ins collecziunar? E per finir: Savens mancan er las enconuschiensas giuridicas per rediger a moda professionala in contract da donaziun u d'emprest.

Ils criteris che suondan ha l'organisasiun tetgala Museums Grischuns ed il 2006 en furma d'in pitschen manual. Els duain gidar a collecziunar a moda pli precisa ed efficacia, grazia a la definiziun clara dal champ da collecziun e dals temas sco er a la formulaziun da las finamiras e dals champs da collecziun centrals. Quai permetta da far ina tschernza motivada empè d'acceptar u renviar a moda pauschala las purschidas.

Definiziuns e champs da collecziun centrals

In museum local u regiunal po definir l'intschess geografic da ses champ da collecziun. In museum local collecziunescha surtut objects dal vitg e da la proxima vischinanza, per exempel objects che vegnivan producids u utilisads al lieu u objects ch'èn stads en possess d'ina persuna u d'ina famiglia indigena. En dumonda vegnan era objects d'ordairer ch'han ina relaziun cun il lieu, per exempel tras persunas ch'èn emigradas. En il meglier cas pon ins documentar questa relaziun cun il lieu.

In museum regiunal collecta, sco quai ch'il num di, objects ch'èn vegnids producids u utilisads en la regiun, ubain objects d'impurtanza regionala.

Areguard la definiziun tematica po in museum sa concentrar sin champs da collecziun centrals e qua tras restrenscher si'activitad da collecziunar (p.ex. in museum tecnic, il museum da maschinas da cusur, il museum da giugarets, il museum da viticultura).

Era sch'il champ spezial è definì claramain, èsi da grond avantatg da collecziunar a moda precisa ed efficacia. La finamira po tranter auter esser da collectar

Tge objects meritan da vegnir recepids en il museum?
FOTO RAINER STURM / PIXELIO

tut ils utensils ch'i dovra per in process da produziun (p.ex. ils utensils per elavurar il chonv: sgramblar, fullar, tschareschar, rodas da filar etc.); d'illustrar tant stadis dal svilup tecnic sco pussaivel (p.ex. exponer rodas dals pli differents stadis da svilup); d'exponer uschè bleras variantas tecnicar d'in utensil sco pussaivel (p.ex. criecs); da mussar ils utensils tradiiziunals e lur successurs da la tecnica moderna (p.ex. da la fautsch a la maschina da segar, tractor e Rapid); da collectar ils products e lur products secundars (p.ex. chonv: tailla, sugas, semglin, ieli-semglin, products da chonv moderns); d'illustrar la collavuraziun tranter differents mastergnants (p.ex. roder-resgiader-fravi).

E sa chapescha ch'in museum po era amplifitgar champs da collecziun existents ed avrir uschia novs orizonts.

Criteris per giuditar ils objects collectads

Derivanza: È l'object d'impurtanza speziala pervia da sia derivanza e tutga el en il territori geografic respectiv?

Valor d'utilisaziun: È l'object gia reprezentà en la collecziun dal museum? Ha l'object potenzial da vegnir exponi? Vegn el en dumonda per in'expoiziun speziala u schizunt per in'expoiziun permanenta?

Impurtanza istorica: Stat l'object en in connex spezial cun ils umans, las occurrenz, ils lieus u objects d'in temp determinà?

Documentaziun: Datti ina documentaziun davart la creaziun, il possess, l'utilisaziun u la funcziun da l'object?

Impurtanza estetica: È l'object d'impurtanza estetica pervia da la valor artisanala, tecnica u pervia da sia bellezza extraordi-

naria? Ves'ins vi da l'object in'abilitad u qualitat speziala da la concepziun e realisaziun? È l'object in exempel rar, nunusità u spezialmain prezios da ses gener?

Impurtanza scientifica: Emplenescha l'object ina largia en in champ da collecziun central dal museum? Po el cumpletar in u plirs objects gia existents? Pon ins metter l'object en in context pli stretg cun auters objects collectads? Po l'object esser in punct da partenza per studis scientifics cuntinuants?

Impurtanza sociala e spiertala: Gioga l'object ina rolla impurtanta entaifer ina tschertra gruppa da la populaziun (object da la memoria collectiva)?

Reprezentativitad (temporal, regionala, tecnica...): È l'object reprezentativ per in gener d'objects (valor da gruppa), per in'activitad specifica (p.ex. tagliar), ina moda da viver (p.ex. mobigliament) ubain in'epoca istorica?

Stadi da conservaziun (cumplet, entir, funcziun anc...): È l'object conservà entiraimain, en in stadi ordvart bun u schizunt original?

Valor documentara: Po l'object documentar detagliadamain u schizunt illustrar eveniments, experientschas, epocas istoricas, umans u activitads?

Criteris formals: Co vegn l'object en il museum: sco donaziun, sco object da cumpra u sco deposit? Sch'i sa tracta d'in object da cumpra: correspunda l'offerta al pretsch dal martgà? Èn ils daners per la cumpra e l'eventuala conservaziun/restauraziun avant maun? Po l'object vegnir attribui en il museum resp. en il local da protecziun per bains culturals ad in lieu d'expoiziun resp. da conservaziun adattà a ses stadi da conservaziun, a las mesiras e cumposiziun?

Chavazzins

Deposit: Objects che vegnan recepids en il museum sco deposits pon ils possessurs prender enavos da tut temp. Ils objects na vegnan betg conservads. Ils deposits magasinads prendan davent spazi custavivels als objects che tutgan al museum. I vegn scusseglia d'acceptar deposits. Deposits ston vegnir assicurads.

Emprest a curt termin: Quel vegn reglà cun in simpel contract, il termin da restituziun vegn fixà. L'object na vegn betg restaurà. Pretensiuns da vart da l'emprestader vegnan mo garantidas concernent la conservaziun da l'object (clima, glich).

Emprest a lung termin: Quel vegn reglà cun in simpel contract. Privel: ils objects vegnan savens tractads sco objects che tutgan al museum. Perquai èsi pussaivel ch'els na vegnan tuttenina betg pli considerads sco emprests. Quai po chaschunar largias nunprevisas en l'inventari, cura che l'emprestader prenda enavos l'object. Facit: igl è me-

glier da betg acceptar emprests a lung termin e da preferir emprests a curt termin ubain donaziuns. Emprests ston vegnir assicurads.

Donaziun: Ina donaziun vegn reglada tras in contract tenor il Dretg d'obligaziuns art. 239ss. La donaziun è lianta per omaduas partidas (donatur e donatari). Sche pussaivel na duai la donaziun betg prescriber co utilizar u preschentar ils objects correspondentes. En cas da donaziuns maschadadas èsi inditgà da recepir els objects per «l'utilisaziun libra». Uschia po il museum dar vinavant els u utilizar els sco requisits. **Requisit:** Requisits vegnan numnads als objects che servan al museum sco material d'illustraziun per la pedagogia da museum (per experimenter cun els, traier en els, etc.) u sco material per lavurs da restauraziun (far reparaturas cun tailla u lain vegl). Ils requisits na vegnan betg inventarisads. Ina eventuala destructiun da l'object è adina pussaivla.

Co proceder, sch'il museum na po betg acceptar l'object

I vegnan en princip en dumonda quatter alternativs: Intermediar ad in auter museum (museums locals e regiunals, museums spezialisads, Museum retic, Museum naziunal svizzer etc.); restituir al donatur; magasinar sco requisit senza in numer d'inventari (p.ex. per utilizar en workshops u expoiziuns, nua ch'ins po tutgar l'object ed experimenter cun el); dismetter l'object.

In object vegn intermedià ad in auter museum sche las suandantas premissas èn dadas: L'object corresponda als champs da collecziun centrals d'in museum local u regiunal, resp. il lieu da quel ha in connex pli stretg cun l'object; l'object va a prà meglier cun la collecziun d'in museum spezialisà existent; l'object è d'impurtanza chantunala u naziunala e vegn perquai en dumonda per la collecziun dal Museum retic resp. dal Museum naziunal svizzer; la collecziun cumpiglia gia in tal object u in object fitg sumegliant, ed il museum n'ha nagin spazi pli da magasinar in ulteriur object da quest gener.

In object vegn renvià a ses donatur, sche las lavurs da conservar e restaurar na correspondan betg pli a la valor documentara; la collecziun cumpiglia gia in tal object u in object fitg sumegliant ed il museum n'ha nagin spazi pli da magasinar in ulteriur object da quest gener; i na dat nagin auter museum che pudess collectar l'object.

In object vegn magasinà sco requisit, sch'el è robust e resistibel e perquai adattà per l'instrucziun e la pedagogia da museum; la collecziun cumpiglia gia objects da quest gener; el na dovra betg memia bler spazi per vegnir magasinà; el po sin fundament da sia cumposiziun era vegnir utilisà en in'atra maniera (tailla u lain vegl) èn materialias da basa per producir p.ex. objects d'illustraziun).

In object vegn dismiss, sch'il museum è sa cunvegñ explicitamain cun il donatur ch'el po dismetter l'object, sche nagin museum na po duvra el; ses stadi è sa pegiurà talmain en il decurs dals onns ch'ins n'enconuscha gnanc pli l'object sco tal.

Collecziuns d'objects dal temp modern (20avel/21avel tschientaner)

Ils objects dal 20avel/21avel tschientaner èn oravant tut producids a moda industrial. Quels dal chantun Grischun na sa distinguan damai betg da quels d'alters regiuns e pajais. Bler onns èn ins stà da l'avis che las instituziuns svizas da museums (museums naziunals) hajan da collectar ils objects producids industrialmain ed ins ha spetgà sin las directivas da la Confederaziun.

I dat era objects dal temp modern ch'èn d'impurtanza locala e regionala ed uschia da valor museala. L'impurtanza da quests objects sto però vegnir explitgada. En quest connex e sco criteri da collecziun gioga l'istorgia regionala e locala

correspondenta ina rolla impurtanta, per exempel renviescha in giuf al svilup turistic dal vitg, l'aissa al campiu local e la furtga da grascha al Mister Svizra.

Entiras collecziuns d'objects dal 20avel/21avel tschientaner pon vegnir generadas ad expoiziuns spezialas, sch'ins surpiglia els objects exponids sco gruppa, als documentescha ed inventarischa.

Plinavant pudess ins era intimar adina puspè autras gruppas da la populaziun (classas da scola, uniuns, giasts da vacanzas, il cussegl communal etc.) da definir e da motivar tge che duess tenor els vegnir exponi en il museum local u regiunal. Els objects vegnan documentads ed inventarisads cun in'argumentaziun.

Principis davart la collecziun museala

Collecziunar uschè pauc sco necessari e documentar tant sco pussaivel: Collecziunar objects fa mo senn, sch'ins collectescha era las datas correspondentas. Igl è pli effizient da collectar unitads da documentaziun ch'els singuls objects (p.ex. object + foto + intervista + bibliografia). Observar la regla «dapli profunditad che vastadad»: Collecziunar a moda intensiva e punctuala champs definids claramain empè da collectar a moda extensiva objects d'in vast spectrum. La finamira è da collectar paucs objects exemplarics.

Betg prender encunter passivamain tut quai che la gliued offra al museum, mabain collecziunar activamain: Collecziunar activamain signifitescha collectar a moda documentara. Collecziunar en il rom d'in project – per exempel en vista d'ina expoiziun – è in bun garant per in proceder selectiv e documentar.

Ristgar da selecciunar; tegnair quint da las consequenzas: Cun acceptar in object surpiglia il museum era la responsablada da conservar quel a lunga vista. Quai signifitescha che mintga nov object sto vegnir registrà, inventarisà, fotografà, magasinà ed exponi baud u tard.

Considerar ils donaturs u ils emprestaders sco archiv da savida davart ils objects: Savens han mo ils davos possessurs l'infurmaziun necessaria per far d'in object ina perdita materiala istorica.

Prender encunter nagins objects cun ina derivanza intschertta u nunconuschenta: Objects senza derivanza n'han nagina valor documentara. L'etica da collecziunar scumonda da recepir els en il museum.

Considerar il mintgadi sco in champ da collecziun potenzial: Objects dal mintgadi èn per ordinari favuravels e garanteschans ina contextualisaziun documentara optimala.

Resguardar tar mintga cumpra ils interess e criteris dal museum: Il museum n'è nagina butia d'antiquitads. La collecziun dal museum resguarda auters criteris che la collecziun privata.

Administraziun da la collecziun – tge signifitga quai?

L'administraziun da la collecziun cumpiglia ils suandants pass: Prender encunter l'object e nudar il num, l'adressa ed il lieu da domicil dal donatur, sco era las circumstanzas ed ils motifs da la donaziun; inventarisar e magasinar l'object cun l'indicaziun dal lieu; engraziar e confermar (cun in contract) las novas relaziuns da possess dal museum e da l'antieriur possessur.

La preschentaziun:

Museums Grischuns. Collecziunar a moda precisa ed efficacia. In manual per ils museums grischuns. Ardez 2006.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=3637
www.chatta.ch